

Казакова Н. В., Ярошенко Т. О.,
Бекішева О. І.

БІБЛІОТЕЧНІ КОЛЕКЦІЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ “КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ”

В статті зроблено загальний огляд бібліотечних колекцій НаУКМА.

Про долю кожної бібліотеки головним чином “розповідають” її фонди. Історія фондів наукової бібліотеки відродженого Університету “Києво-Могилянська академія”— це історія сучасного меценатського руху численних державних і громадських наукових організацій та установ, приватних осіб із України, США, Канади, Франції та інших країн. Серед майже 200 тис. прим. сучасного бібліотечного фонду більше половини становлять дари.

Гордістю нашої бібліотеки є бібліотечні колекції — зібрання, отримані од відомих вчених, громадських діячів, інституцій з усього світу. Традиція передачі приватних бібліотек до Академії бере початок ще з Петра Могили, який заповів всю свою колекцію Києво-Могилянській академії. За кілька днів до смерті Петро Могила склав заповіт, за яким вся його бібліотека була передана Київській колегії, зібрання нараховувало понад 2 тис. вітчизняних та зарубіжних видань. До бібліотеки Академії свого часу увійшли книжкові зібрання першого ректора Академії Йова Борецького та відомого письменника Тарасія Земки. Так народилася традиція, яка була підтримана багатьма видатними діячами України, випускниками Академії, її професорами і просто пересічними особами. Серед них книжки від Варлаама Ясинського, Теофана Прокоповича, Данила Туптала, Кирила Флоринського та інших. Багато книжок подарував бібліотеці історик М. М. Бантиш-Каменський.

Разом із відродженням Академії, відродилася й славетна традиція. Сьогодні наукова бібліотека має 20 бібліотечних колекцій, загальною кількістю понад 20 тисяч примірників.

Серед них книжкові зібрання відомих українських вчених літературознавців В’ячеслава Брюховецького та Йосипа Кисельова, мовознавця Віри Рінберг, науковця-геолога Валерія Заїки-Новацького, письменника та громадського дія-

ча Дмитра Павличка, книгознавця та бібліографа Федора Сарани (Україна); лісівника Ярослава Головача з Канади, літературознавців Романа Струця та Олега Зуєвського з Канади, економіста Володимира Терещенка із США, відомої перекладачки та письменниці з Бразилії Віри Вовк (Селянської), історика й дослідника зі США Марти Богачевської-Хомяк. Бібліотеці подарували власні колекції книжок також Володимир Старицький з Німеччини, Юрій Паславський із США, лікар Володимир Чубатий із Канади — син відомого правознавця, інженер-будівельник Микола Богданов з України. Ми маємо також бібліотечні колекції книжок, подаровані зарубіжними установами: GREEN LIBRARY (295 прим., Польща, екологічна бібліотека); Інституту Крібла (200 прим., політологія, суспільствознавство), та одну з найбільших наших колекцій — видання Української Вільної Академії Наук та мистецтв у Канаді (літературознавство, історія, культурологія, художня література, важко визначити точну кількість примірників та назв, бо за угодою про співпрацю, що ми маємо з УВАН у Канаді, ця колекція постійно поповнюється).

Ця публікація має дати загальну характеристику деяких колекцій, короткі відомості про їх власників.

Перший Ректор — засновник УКМА — **В’ячеслав Степанович Брюховецький** почав передавати свою домашню бібліотеку ще у 1992 році, тоді було подаровано перші 1168 книжок. На сьогодні книжкова колекція В. С. Брюховецького нараховує близько 5 тис. примірників книжок, періодичних видань, статей, брошур тощо. На формуванні колекції відбилася особистість її власника, відомого українського літературознавця, незаангажованого дослідника, шістдесятника. Книжкове зібрання науковця дає можливість визначити спрямованість його наукових пошу-

ків у різні періоди творчості, особисті контакти з діячами культури та мистецтва. Основа колекції п. В. С. Брюховецького — літературознавчі видання та художні твори, їх понад 2500 прим. Серед них твори відомих українських класиків та сучасних письменників, зокрема Б. Грінченка, М. Коцюбинського, М. Вінграновського, Є. Гуцала, Л. Костенко, Г. Тютюнника та літературознавців Л. Білецького, О. Брика, Є. Кирилюка та ін. Більшість творів сучасних письменників мають дарчі написи. Зібрання В'ячеслава Степановича свідчить також і про розмаїття наукових інтересів родини, зокрема його дружини — п. Лариси Брюховецької, мистецтвознавця. Колекція книжок із проблем сучасного кіно та театрального мистецтва засвідчує про ретельний добір творів та дружні зв'язки родини Брюховецьких з багатьма цікавими діячами.

Книжкова колекція **Віри Львівни Рінберг** (1909—1995) — авторки близько ста наукових публікацій зі старослов'янської мови, історії давньоруської, української та російської мов, сучасної російської мови, методики викладання, лінгвістичних курсів у вищій та середній школах, нараховує понад 400 книжок. Це наукові праці, присвячені проблемам мовознавства. Серед них цінні видання **XIX ст. — початку XX ст.**, які вже є раритетами, а також книжки, які можуть зацікавити не тільки мовознавців та істориків.

18 грудня 1996 року відбулась урочиста презентація-передача Науковій бібліотеці НаУКМА книжкового зібрання із власної бібліотеки відомого українського бібліографа, книгознавця, літературознавця **Федора Кузьмовича Сарани**. Він почав працювати у галузі бібліографії та літературознавства з 1945 року. З того часу опублікував, відредагував, упорядкував кілька сотень праць, серед яких шевченкіана, тесленкіана, виступив як автор окремих праць, упорядник і редактор ряду книг, присвячених І. Франкові, Лесі Українці, П. Грабовському, В. Чередниченку, М. Некрасову, О. Герцену, О. Форш, О. Андрієвському, В. Ігнатієнку тощо. Тривалий час Ф. К. Сарана підтримував плідні стосунки з відомими українськими книгознавцями Ю. Меженком, М. Ясинським, І. Корнейчиком, Ф. Максименком, Н. Королевич та ін. Федір Кузьмович — учень Юрія Меженка, він зробив надзвичайно важливу й почесну справу — зберіг і передав до Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка архів Юрія Меженка. Завдяки його плеканням було підготовлено і видано біобібліографію “Юрій Олексійович Меженко (1892—1969): Матеріали до біографії. К., 1994”. Серед багатьох його праць почесне місце займає шевченківська тематика. Перу Ф. Сарани належить півсотні

праць про Т. Г. Шевченка. Він був фактичним організатором і редактором двотомного “Шевченківського словника” (1978 р.); автором статей у цьому виданні, за що одержав почесне звання лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка. Наукова спадщина Ф. Сарани становить понад 260 назв книг, брошур, статей, покажчиків, оглядів, рецензій. Найбільшою життєвою пристрастю Федора Кузьмовича було бібліофілство. Головним чином його цікавили українські видання 20-х років XX ст., вони й становили основу його бібліотеки. Кілька сотень книг з його колекції мають автографи видатних людей України. Федір Кузьмович заповідав своє зібрання трьом установам: рукописному відділу Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Музею книги і друкарства України та науковій бібліотеці НаУКМА. Книжкове зібрання з власної колекції Ф. К. Сарани, подароване нашій бібліотеці, нараховує близько 1000 книжок. Це твори українських класиків та праці українських літературознавців, різноманітні довідкові та бібліографічні видання.

Колекція **Миколи Івановича Богданова**, будівельника за фахом, нараховує понад 900 книжок з його власної бібліотеки, серед яких цінні наукові видання з археології, історії, релігієзнавства, мистецтва, філософії, філології 70—90-х років видання. Вона розкриває внутрішній світ власника, бажання пізнати славне минуле свого народу, його духовні традиції, етнокультуру та історію на терені світового історико-культурного процесу. За словами Миколи Богданова, він “завжди цікавився літературою, особливо подобалася мені історія. Не тільки історія України, а історія різних епох і народів. Правда, перевагу надавав історії культури. Книжки збирав завжди. Основна частина бібліотеки зібрана протягом останніх 10—15 років”. Значну частину колекції складають книжки з мистецтва.¹ Є в колекції і раритетні видання: “Изборник Святослава”, “Житие Михаила Черниговского”, “Житие Александра Невского” (репринтні видання пам'яток XI—XIII ст.), “История Византийской живописи” (в 2-х т.), “Український середньовічний живопис” тощо. Чільне місце у зібранні посідають праці з філософії та історії: В. Блаватської, Д. Яворницького, О. Субтельного, Б. Крупинського, М. Губатого, М. Грушевського І. Огієнка. Зокрема, з історії, культури та архітектури Києва, життя та побуту киян — книжки Ю. Асеева, С. Кілієвича, М. Сагайдака, Я. Боровського, С. Висоцького, М. Берлінського.

Особливу частину бібліотечних колекцій наукової бібліотеки НаУКМА становлять книгозбірні українців із поза меж України. Кожна з них відбиває особливості перебування, куль-

турні та наукові інтереси родини, коло спілкувань власника.

В бібліотеці зберігається книжкова колекція **Володимира Миколайовича Чубатого** — українця за походженням, який довгий час працював у Міністерстві здоров'я при Федеральному уряді Канади в Оттаві. Колекція містить книжки англійською, німецькою, французькою, польською мовами. Певна її частина — книжки історичного змісту, зокрема періоду Другої світової війни та меморіального характеру.

Бібліотечна колекція **Юрія Паславського** — це колекція трьох поколінь української родини у США. Вона є пам'яткою духовного життя української родини, де поруч з науковими виданнями, актуальними політичними брошурами — звичайні дитячі часописи, дитячі книжки для читання та підручники, видані за океаном. Справді, це унікальне явище, яке потребує додаткового студювання, бо це приклад бібліотеки дітей, батьків, дідусів ХХ ст., яка починалася в Україні і, пройшовши тернистими шляхами Європи та Північної Америки, знову повернулася в Україну. Вона надає чудову можливість дослідити наукові, культурно-освітні інтереси членів родини. Місця видання книжок та періодичних видань з колекції — це етапи компактного розселення української інтелектуальної еміграції спочатку в Європі, а потім далі — Північна та Південна Америка. Як і багатьох інших наших краян, доля закинула Ю. Паславського до далекої Америки, де він прожив більшу частину життя. Колекція Ю. Паславського складає понад тисячу книжок та часописів, вона універсальна за змістом. Хронологічні межі колекції символічні — кінець ХІХ ст.— 1991 рік. Основу колекції становлять книжки українських класиків: Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Панаса Мирного, Івана Нечуя-Левицького. В колекції представлено їхні твори, видані як в Україні, так і за кордоном. Зокрема, Шевченкіана представлена такими цінними виданнями, як видання 1918 року (Вінніпег), ювілейне 1960-го року (Вінніпег — Нью-Йорк) та 14-томне видання 1961 року (Чикаго). В родині уважно слідкували за розвитком української літератури у ХХ ст. Про це свідчить велика добірка творів українських письменників: В. Винниченка, І. Багряного, Т. Осьмачки, Б. Лепкого, Л. Мосендза та ін. В колекції зібрано переважно прижиттєві видання цих авторів. Інтерес для сучасного українського читача становлять твори письменників Л. Безручка, О. Брика, В. Бендера та ін., які презентують процеси розвитку української літератури поза межами України. Гортаючи сторінки книжок з колекції Юрія Паславського, обов'язково звертаєш увагу на місця їх видання:

Київ, Кам'янець-Подільський, Львів, Прага, Подєбради, Варшава, Краків, Мюнхен, а далі міста Канади, США, Південної Америки. Це шлях вільного українського книжкового руху, відновленого за часів УНР. В колекції представлені книжки відомих українських видавництв "Вернигора", "Дзвін", Українських Наукових Товариств (Львів, Варшава, Мюнхен). Зокрема, такі раритети "Дзвону": Сірий Ю. (Тищенко). Про світ божий.— Київ-Відень, 1919; Заневич І. Знесення панщини.— Львів, 1895. В родині Паславських поважно ставилися до історії України, в колі родинного читання були книжки: Антонович В. Коротка історія козаччини.— Коломия, 1921; Вербицький М. Найбільший злочин Кремля: запланований голод в Україні 1932—1933 рр.— Лондон, 1952; Будзиновський В. Під одну булаву. Львів: Діло, 1920; Веселовський Я. Кривавого року 1917.— Відень, 1917; Велика історія України.— Львів-Вінніпег, 1948 та ін. Пан Паславський не забуває і тепер Києво-Могилянську академію. У конкурсі на здобуття грантів для наших студентів вже третій рік бере участь іменний грант Юрія Паславського "Студенту НаУКМА — кращому читачеві наукової бібліотеки".

Одна з найбільших бібліотечних колекцій наукової бібліотеки — колекція **Володимира Старицького**, що була подарована ним особисто у квітні 1993 р. Власник колекції — вчений-мовознавець, нащадок князівського роду, небіж відомого українського письменника і драматурга Михайла Старицького. Родина Старицьких мала міцне коріння у полтавській землі. Вона дала нам вчених, священників, письменників, політичних та державних діячів. Історія зберегла відомості про Семена Старицького — засновника роду, який жив на початку 17 ст., його син, Лука Семенович, був протопопом Полтавським (1665—1671), Захарій Лукич — протягом 1711—1714 рр. обіймав посаду полтавського полкового сотника (помер у 1714), онуки Захарія: Григорій Михайлович (народж. 1731) і Василь (1737—1795) дали початок двом родовадам. Перший зосередився у Полтаві; яскравим представником його був Єгор Павлович (27.11.1825—31.5.1890) — видатний судовий діяч, служив у Міністерстві юстиції: з 1853 р. — голова комерційного суду в Тифлісі, в 1864 р. — старший голова судової палати Тифлісу, а з 1879 р. — член Державної Ради. Наприкінці своєї кар'єри був обраний Головою Департаменту законів Державної Ради. Друга гілка родини Старицьких зосередилась у Миргороді, і її заснував Михайло Старицький та його доньки: Марія Старицька та Людмила Старицька-Черняхівська. Дід Володимира Старицького — Михайло Кузьмович, за-

кінчив Петербурзький університет і зробив стрімку кар'єру при царському дворі. Саме йому пощастило повернути титул предків. Батько Володимира — Ісидор Михайлович за 2 місяці до народження сина трагічно загинув. Мати Володимира — Юлія Михайлівна походила з української дворянської родини Висечів. Вона закінчила Полтавський інститут шляхетних дівчат, знала 8 мов, мала видатний музичний талант. Родина Старицьких мала родинні контакти з відомими Голіциними, Родзянко. Володимир Ісидорович народився 3 липня 1919 року в місті Полтаві. Дитинство своє провів у селі Старицьківка (нині Машівського району). Через своє походження ще у юності зазнав від влади чимало утисків. Пережив разом із матір'ю лихоліття голодомору, розпочав своє самостійне життя як безпритульний. Навчався у ФЗУ друкарів. Навичками, отриманими у ФЗУ, він скористався у Мюнхені, коли мусив заробляти собі на життя у фірмі Ольденбург. Крім літературних здібностей він мав нахили до малярства, у 1935 році, навчаючись у ФЗУ, отримав премії. В 1936 році здав екстерном за десятирічку і поступив на заочне відділення філологічного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. Роки навчання — це можливість працювати у найбільших книгозбірнях: університетській, Всенародній бібліотеці України тощо. Саме за часів навчання прийшло розуміння важливості самоосвіти. Паралельно навчався на робітфаци Полтавського будівельного інституту. У 1941 році закінчив Київський університет і повернувся до матері. Під час Великої Вітчизняної війни, залишився у Полтаві; працював в окупаційній газеті разом із підпільником Борисом Сергою. Зробив чимало для рятування полтавців від вивезення до Німеччини. Але сам не врятувався і, востаннє побачивши матір, у 1943 році був вивезений до Німеччини. Після закінчення війни залишився у Німеччині, працював та навчався у Мюнхенському університеті, отримав ступінь доктора філософії. Двадцять п'ять років викладав російську мову у Мюнхенському університеті та гімназіях міста. У 1951 році власним коштом у Мюнхені видав збірку своїх поезій “Пелюстки туги”, до якої увійшли твори, написані як до війни на Батьківщині, так і в еміграції. Відвідавши, нарешті, рідні краї влітку 1992 року, В. Старицький привіз цю книжечку землякам, надрукувався у кількох полтавських періодичних виданнях, вступив до Полтавської Спілки літераторів. Після смерті (1994 рік), згідно з його заповітом, Володимира Старицького було поховано на Байковому цвинтарі у Києві.

Колекція, подарована науковій бібліотеці НаУКМА, нараховує понад 12 тис. прим. Крім

книжок, до колекції входять періодичні видання, мапи, набори світлин, малюнки учнів Старицького, грамзаписи. Слов'янська частина колекції нараховує понад 3 тис. прим. книжок та періодичних видань. Колекція універсальна за своїм змістом, в ній представлено літературу суспільної, гуманітарної, природничої тематики. Хронологічно це книжки здебільшого ХХ століття. Колекція відбиває надзвичайно різнобічні інтереси власника. Поряд з монографіями — твори популярної та художньої літератури, підручники, малотиражні видання. Географія видань, представлених у колекції, обіймає республіки колишнього Радянського Союзу, країн Європи, Америки та Австралії, сучасної Росії, України, Біларусі. Можливо, першою книгою цієї колекції було видання довоєнне “Чехов А. П. Вибрані твори в одному томі /За ред. В. М. Іванушкіна; Пер. з рос. А. Хуторяна.— 1936” з печаткою “Сільсько-господарської виробничої артілі м. Сталіно, ст. Шевченко № 2, Курарівський район, Запорізької округи”. Процес формування фондів універсальної бібліотеки Володимира Старицького розпочався у Німеччині. Простежуються хронологічні періоди в придбанні літератури, а саме: 40-і роки, в основному це книжки, які були видані у Німеччині, Франції та інших країнах Європи; з кінця 50-х років відбувається значне поповнення літературою, виданою на теренах колишнього Радянського Союзу; поряд з тим помітний внесок до колекції — видання минулих років (першої половини ХХ ст.), які було придбано в букіністичних книгарнях, або у власників великих бібліотек, а також отримано у дар від установ та осередків, зокрема, від “Канадського товариства прихильників руху філії “УНО ТОРОНТО-Захід”. Щодо змісту колекції, то в добірці літератури поєдналися кращі традиції академічної універсально-енциклопедичної бібліотеки та певний еkleктизм, який був обумовлений намаганням зберегти все, що потрапляло до Старицького. Значну частину колекції становить різноманітна довідкова література. Серед неї велика кількість мовних словників, понад 300 прим.: двомовні (україно- або російсько-) з більшості європейських мов, основних азіатських мов, а також підручники.²

Фахова література з російського мовознавства представлена понад 150 виданнями, серед них монографії, збірники, підручники з питань історії російської мови, сучасної теорії та методики, зокрема, репринтне видання “Срезневский И. И. Материалы для словаря древнерусского языка.— Т. 1—3”, праці Горшкова, Елкиной, Никифорова, Селищева з проблем старослов'янської мови тощо. Українське мовознавство

представлено переважно книжками, виданими в Україні за останні 30 років, але серед них є, зокрема, унікальна добірка праць відомого українського вченого П. Коваліва, які були видані в середині 40-х років у Німеччині.³

Із зрозумілих причин відчувається особлива зацікавленість пана Старицького літературою слов'янознавства. В його колекції є, наприклад, такі малотиражні видання: Истрин В. А. 1100 лет славянской азбуки.— М.: Изд-во АН СССР, 1963.— (1000 прим.); Міжслов'янські фольклористичні взаємини.— К.: АН СРСР, 1963.— (800 прим.); Епос славянских народов.— М.: Изд-во АН СССР, 1959.— (1300); Терехъ И. И. Карпаты и славяне. Предание: Отрывокъ изъ соч. "Сварогъ".— Нью-Йорк, 1941.— (2400).

Цікаво, що дослідник прагнув придбати більшість видань, що виходили на терені СРСР після XX партійного з'їзду (1956 р.), коли в СРСР спостерігається видавничий вибух літератури із фольклористики, етнографії, літературознавства. Старицький придбав понад 200 видань, зокрема, в нього була велика добірка казок народів світу, а також народів та народностей колишнього СРСР.⁴

Серед філософських праць, наявних у колекції, звертає на себе увагу широке представництво вчених різних течій та напрямів.⁵

Значний інтерес становить та частина колекції, яка репрезентує українські та російські видання періоду Другої світової війни та перших післявоєнних років. По-перше, це видання для остбайтерів, зокрема видавництво у Берліні "Friendsprachen Verlag G. m. b. H." видавало україно-німецькі та німецько-українські підручники для сільськогосподарських та промислових робітників, тижневик "Українець", а також художні твори. В колекції є таке видання: Кархут В. Цупке життя: Повість для юнацтва.— Берлін, вид-во Голос, Б. р.— (Б-чка для українських робітників: видає Центральна установа для приналежних до народів Європи).

По-друге, це видавнича діяльність установ та організацій, що намагалися допомогти людям, які опинилися за кордоном і однією із найскладніших проблем для яких була мовна. Організації Українського Червоного Хреста, Всесвітньої спілки християнських з'єднань молодих людей та інші видавали відповідну літературу, і до колекції потрапили, наприклад, такі: "Учебник немецкого языка для лагерей военнопленных и интернированных.— Женева, 1944", "Скоро по-англійськи: 1500 слів, готових запитів-відповідей з гл. зворотів найконечніших у щоденнім уживанні з граматикою та вимовою / Уложив Др. Ю. С.— Інсбрук: Видав І. Тиктор, 1945".

Після Другої світової війни в містах Німеччини, Австрії та Франції з'явилися осередки наукового та культурно-мистецького життя українців, що залишилися поза межами своїх країн, деякі з них мали власні видавництва, періодичні видання. В своїй колекції В. Старицький зберіг для нас велику кількість друківаних джерел цього часу.⁶

Завдяки виданням, які зберігаються у колекції В. Старицького, ми можемо зробити припущення, що він з честю подолав страшні роки еміграційного життя, період, відомий нам під назвою "холодна війна", і зібрав на згадку нащадкам її друківані пам'ятки. Гадаємо, що вони не потребують додаткових коментарів: "Памятка эмигранта: как убережь себя от советской агентуры / Союз борьбы за освобождение России.— Мюнхен.— 1956.— 19 с.— На правах рукопису", "Смолич Ю. З народом чи проти народу? — Б. м.: Видання Комітету "За повернення на батьківщину", 1958", в якому до наших часів залишився папірець з таким текстом: "Шановний співвітчизник! Просимо вас підтвердити одержання прикладеної брошури і вислати нам цю записку. Одночасно, якщо Вам не буде важко, просимо повідомити Ваші думки про цю брошуру. За адресою: Berlin, N. W. 63".

Водночас він намагався зібрати в своїй колекції і видання про національно-визвольні процеси в країнах Європи і особливо в Україні.⁷

Важливою рисою цієї боротьби було висвітлення трагічного питання долі української науково-культурної спадщини. Старицький, як свідок цих подій в Україні, прагнув збирати такі документальні свідчення: Микорский Б. Разрушение культурно-исторических памятников в Киеве в 1934—1936 годах.— Мюнхен, 1951; Николишин С. Культурна політика большевиків і український культурний процес: (Публіцистичні рефлексії).— На чужині, 1947 тощо.

Старицький, як вчений, прагнув до різноманітної наукової інформації. Видання із СРСР московських та українських видавництв складають ліву частку його слов'янської колекції. Він високо цінував наукові здобутки деяких радянських наукових шкіл, зокрема мовознавчої, фізико-математичної тощо. Це засвідчує велика кількість видань із мовознавства, а також монографії та підручники провідних математиків та фізиків. Як педагог, він хотів мати у власній книгозбірні примірники кращих українських підручників, написаних відомими вченими (Раковський І. Зоологія для вищих початкових шкіл та гімназій.— К., Львів, Відень: Вернигора, 1919.— (Шкільна секція); Чуднів-Богун В. Основи тригонометрії.— 3-е вид., переробл.— Регенсбург, 1946; Васьків М. Хемія: Корот. курс.— Берх-

тесгадем, 1949; Іваницький Б. Дендрологія.— Регенсбург, 1947; Франко П. Теорія зглядности: Після А. Айнштейна.— Відень: Накладом Вид. Тов. “Франко Син і Спілка”, 1921”).

Володимир Старицький постійно слідкував за видавничими планами провідних наукових видавництв Москви та Києва і замовляв у них книжки через свого посередника — Керзюка В. І., який пересилав наукову літературу йому безпосередньо до Німеччини. Крім того, Старицький користувався послугами букіністичних крамниць. Цей факт засвідчують російські та українські видання першої чверті ХХ ст.

Паралельно він збирав наукову літературу про СРСР, зокрема, про Україну, яка видавалася за кордоном. В тому числі й та, що видавалася у Німеччині. Там тривалий час діяли наукові центри по вивченню СРСР, зокрема, Інститут по вивченню СРСР, Український Техніко-господарський інститут, Український Вільний Університет, Український публіцистично-науковий інститут, науково-аналітичні матеріали яких також зберігаються в колекції. Разом із науковими виданнями із Росії та України вони були важливими джерелами отримання інформації з питань політики, історії, культури та освіти.

Періодичні видання слов'янськими мовами в колекції містять газети та журнали країн Європи, США та Канади (понад 90 назв). Комплекти видань за тривалий час практично відсутні як із причин фінансових, так і неможливості їх постійного зберігання. В колекції є традиційний набір найбільш відомих часописів.⁸

Наукове опрацювання колекції ще попереду, але перегляд більшості видань із слов'янської частини колекції засвідчує вражаючу працездатність власника: майже на кожному виданні знаходимо маргінальні написи, позначки, коментарі, вирізки з додатковою інформацією до відомостей, що містяться у виданні. Все це свідчення ретельного і вдумливого опрацювання матеріалу, реалізація власної концепції первинності самоосвіти в процесі одержання знань, яку виробив для себе Старицький ще у студентські роки. Взяти для прикладу хоча б книгу Полевого Д. Д.

Сборник разработанных тем: (отвлеченного, исторического и литературного содержания) с планами.— 3-е изд.— Ч. 1.— СПб, 1908, практично на кожній сторінці якої містяться маргінальні написи, а окремі положення підкреслено, зокрема, “самообразование важнее даже школьного обучения и особенно поучительно и полезно для нас”. Вважаємо, що студентам НаУКМА пощастило перейнятися прикладом Старицького-книголюба, вченого-мовознавця, патріота.

Цікавий видовий склад колекції, які зберігаються у нашій книгозбірні. Так, колекція В. Старицького має багато платівок, періодичних видань, листівок; колекція Я. Головача включає картотеку ксерокопій статей про лісівництво та картотеку-архів; у колекції В. І. Терещенка — родинні фотоальбоми, листівки з видами різних міст світу; десята частина колекції Ю. Паславського — це рідкісні періодичні видання (“Визвольний шлях”, “Ми і світ”, “Молодь України”, “Сучасність” та ін.); колекція В. С. Брюховецького має збірку авторефератів дисертацій; колекція В. Заїки-Новацького — збірку мап країн світу.

Всі колекції мають наукове, культурне, мистецьке та історичне значення. Колекції вчених не лише містять цінну літературу, а й є свідченням їхньої наукової діяльності, динаміки творчого процесу. Колекції пересічних громадян — це історія духовного життя родин кінця ХІХ століття та наступного ХХ-го. Значний відсоток бібліотечних колекцій, які надійшли із США, складає українська література, видана в зарубіжних країнах. Тому опрацювання саме цих складових бібліотечних колекцій дасть цінні відомості про українську книгу, поверне до життя забутих або невідомих в Україні авторів та їхні твори.

Кожна з цих книгозбірень та її власники заступаються на окреме дослідження. Доля та мотиви, які спонукали подарувати ці книжки нашій бібліотеці, звичайно, різні, але єдне їх одне — любов до України, віра в її національне відродження, в ту святу справу, яку робить сьогодні наш Університет.

¹ В. Лазарєв. “Византийское и Древнерусское искусство”, Алпатов. “Художественные проблемы искусства Древней Греции”, В. Полевой. “Искусство Греции”, А. Столяр “Происхождение изобразительного искусства”, Д. Степовик. “Українське мистецтво”, П. Білецький. “Українське мистецтво другої половини ХVІІ—ХVІІІ ст.”.

² Городников С. К. “Учебник языка УРДУ”; Будагов Л. Сравнительный словарь бурятско-татарского наречия; То-даев Б. Дунсянский язык; Дешериев Ю. Грамматика ханалугского языка. Малов С. Е. Памятники Древнетюркской письменности Монголии и Киргизии.— М.; Л.: АН

СССР, 1959; Масанов И. Ф. Словарь псевдонимов русских писателей, ученых и общественных деятелей: В 4-х т.; Павленков Ф. Энциклопедический словарь.— 5-е, с 4-го стереотип. изд.— СПб., 1913.

³ Колесса О. Погляд на історію української мови /Лна-вгураційний виклад.— Прага: Державна друкарня в Празі, 1924, також роботи Рудницького Я. Український правопис.— Прага: Вид-во Юрія Тищенка, 1942.— (Наукова бібліотека “ЮТ”. Ч. 11—12), Оксаненко П. Український правопис: найголовніші правила українського правопису в зв'язку з граматиною.— Авгсбург, 1946; Галинсько-

го М. Короткий укр-англійський фразеологічний словник.— Авгсбург, 1947, *Шерех Ю.* Головні правила українського правопису.— Б. м.: Прометей, 1946 (Містить українську абетку на 33 літери), *Шерех Ю.* Галичина у формуванні нової української літературної мови: Лекції /Український Вільний Університет.— Мюнхен, 1949, мініатюрне видання Україно-іспанського видавництва “Заграва”, *Ковалів П.* Історія української мови.— Мюнхен, 1948.— На правах рукопису; *Ковалів П.* Граматичні і правописні вправи для українських шкіл, гімназій і самоосвіти.— Мюнхен: Рідне слово, 1946; *Ковалів П.* Граматика української мови.— Мюнхен, 1946 та ін.

⁴ *Адамжи Мерген:* Бурятський епос.— М., 1959 (7 тис. прим.), *Узбекський народний епос.*— М., 1958 (7,5 тис.), *Коми народні сказки.*— Ськтывкар, 1958 (15 тис.), *Французькі пословиці і поговорки.*— М., 1962 (5 тис.), *Марійські пословиці, загадки.*— Йошкар, 1960 (2 тис.), *Пословиці, поговорки удмуртського народу.*— Іжевск, 1960 (5 тис.), *Русская народно-бытовая лирика: Причитания Севера в записях...* М.; Л., 1962. (1500), *Русские сказки в записях и публикациях первой половины XIX ст.*— М.; Л., 1961 (3000), *Руфтин Б. Л.* Сказание о Великой стене и проблемы жанра в китайской литературе.— М., 1961 (1500), *Сказания, пословицы и песни лужицких сербов.*— М., 1962 (1300), *Японские народные пословицы и поговорки.*— М., 1959 (10 тис.), *Байки в українській літературі XVII—XVIII ст.: Пам’ятки давньої укр. літ-ри.*— К., 1963 (3000), *Буковинські народні казки.*— К. 1963 (1200), *Максимович М.* Українські пісні /Фотокопія з вид. 1827 року.— К., 1962 (9000), *Народні пісні в записях Панаса Мирного та Івана Білика.*— К., 1977 (5600).

⁵ *Бердяев Н.* Истоки и смысл русского коммунизма.— Париж: УМКА-PRESS, 1955. Новые идеи в философии: Философия и ее проблемы. Сборник / Под ред. Н. О. Лосского, Э. Л. Радлова.— СПб., 1912, *Вышеславцев Б. П.* Вечное в русской философии.— Нью-Йорк: Изд. им. А. Чехова, 1955. *Платонов Г.* Диалектический материализм и вопросы генетики.— М.: Соцгиз, 1961. *Вышеславцев Б. П.* Философская нищета марксизма.— 2-е изд.— Франкфурт-на-Майне, 1957. *Зивс С. Л.* Идеальная нищета антикоммунизма: Против извращения идеологами антикоммунизма вопросов социалистического государства и права.— М.: Госюриздат, 1963, *Ортега и Гассет Х.* Восстание масс /Пер. с исп. Е. Нелединского.— Нью-Йорк: Изд-во им. Чехова, 1954, *Современная буржуазная военная психология: Сборник пер. ст.*— М.: Воениздат, 1964. *Ващенко Г.* Основы эстетического виховання.— Мюнхен; Лондон: Вид-во Авангард, 1957.

⁶ “Діма. Волошки: Поезія.— Париж: Фран.-українське вид-во “Громада”.— 1947”, “*Криця Ждан.* Стигла кров: (Вибір із віршів 1942—1945).— Фіссен, 1946”, “*Ольжич О.* Підзамча.— Б. м.: Культура, 1946” — це третя збірка, яка за життя поета не побачила світу, і не була навіть

підготовлена до друку; “*Полтава Леонід.* За мурами Берліну: Поезії. 1942—1945 /Худ. оформ. І. Майстренка.— Б. м.: Накладом Івана Манила, б. р.”, “*Острроверха Михайло.* З римського записника: Шкіци/Обкл. Вол. Січинського.— Штутгарт, 1946”, “*Волиняк Петро.* Під Кізгуртом: Оповідання.— Зальцбург: Нові дні, 1947.— 3 дарчим написом: Володимиру Старицькому, колезі за фахом від автора. 12.XII.47 р., м. Зальцбург”, “Советські анекдоти /Зібрав О. Шило.— Б. м., б.р.— 3 дарчим написом”, “*Хвильовий М. Я* (Романтика).— На чужині, 1947”, “*Гуменна Д.* Куркульська філія: Зб. новел.— Зальцбург: Нові дні, 1946”, “*Манило Іван.* Запоріжці сміються: Гуморески, поезії, епіграми, пародії.— Б. м., 1950”, “*Стефаник В.* Вибрані новели.— Гайденов: Заграва, 1946.— (Б-ка часопису “Луна”)”, “*Гетьманець Петро.* Мої повстанські марші: лірика грудня.— К.; Львів: Вид-во: До зброї, 1946”, “*Василенко Р.* Порвані струни: Поезії.— Б. м., 1947.— Посвята: В/п Петру Карпенку-Криниці на згадку про еміграційні роки, 22.V.47. Автор. Augsburg”, “*Барка Василь.* Апостоли.— Авгсбург: Друкарня Дмитра Сапожніна, 1946”, “*Буря у МУРі:* пародії, сатира, епіграми, жарти.— Б. м.: Прометей, 1947” та багато інших.

⁷ “Крик з могили: Захальвні вірші з України: [Огляд] Передм. Юрія Бойка.— Б. м., б.р.— 8 с.”, “*Чигирин А.* Украинский вопрос в освещении “Конспекта X Исполнительного бюро совета “Национального союза нового поколения в Белграде”.— Париж, 1937.— 42 с.”, “*Карновский А.* Нарастающая волна: Венгрия.— Познань.— Тбилиси.— Кингир.— Воркута.— Берлин.— Мюнхен, 1956”, “*Острогірський І.* Страхіття большевицької влади в Україні.— Б. м., Вид-во “Колос”, б.р.”, “*Трошинський В. П.* Найманці фашизму: (Українські буржуазні націоналісти на службі гітлерівців у міжвоєнний період 1921—1939 рр.).— К.: Наук. думка, 1981”.

Вінтер Е. Візантія та Рим у боротьбі за Україну 955—1939/Пер. з нім. мови.— Прага: Вид-во Юрія Тищенка, 1944.— (Сер.: Життя і чин. Ч. 4); *Липинський В.* Листи до братів-хліборобів. 1946; *Мірчук П.* Відродження великої ідеї.— Торонто, 1954; *Татусь М.* Доля академіка С. О. Єфремова.— Мюнхен, 1953.

⁸ “Визвольний шлях”, “Розбудова держави”, “Київ”, “Сучасність”, “ХОРС: красне письменство та мистецтво”, “Нові дні”, “Український самостійник”, “Українське православне слово”, а також дитячі та юнацькі “Життя і школа”, “Українська ластівка: Ілюстрований часопис для дітей”, “Смолоскип”, “Шлях православної молоді”. Також поодинокі числа менш поширених видань як “Вісті із Сарсело/НТШ в Європі: Неперіодичний бюлетень”, “Український комбатант: Часопис Союзу Ветеранів”, “Бюлетень Українського Народного Державного Союзу в США”, “Місія України: Орган Спільки Визволення України”, “Штурм: Військово-політичний журнал легіону ім. С. Петлюри” тощо.

Kazakova N. V., Yaroshenko T. O., Bekisheva O. I.
**THE COLLECTIONS OF NAUKMA
 SCIENTIFIC LIBRARY**

The paper presents general review of the collections of UKMA Library.